

SOLVENCY II

Funkcja aktuarialna

Funkcja aktuarialna uznana została w dyrektywie Solvency II za funkcję ważną i podstawową – jako jedna z czterech funkcji kluczowych została wymieniona *explicite* w dyrektywie. – WITOLD FLORCZAK

Dyrektywa Solvency II składa się z 312 artykułów, ale tylko jeden artykuł – artykuł 48 – jest poświęcony funkcji aktuarialnej. Czy to oznacza, że funkcja aktuarialna w nowym wymogu regulacyjnym będzie nieistotna? Czy to oznacza, że zadania funkcji aktuarialnej będą bardzo ograniczone? Przyjrzyjmy się regulacjom Solvency II, aby odpowiedzieć na te pytania.

FUNKCJA AKTUARIALNA – FUNKCJA WAŻNA I PODSTAWOWA

Dla systemu Solvency II istotne jest, aby zakład ubezpieczeń posiadał skuteczny system zarządzania. Jest to tym bardziej istotne, ponieważ niektóre ryzyka mogą być w sposób właściwy zaadresowane właśnie poprzez wymogi jakościowe dotyczące zarządzania, a nie poprzez wymogi ilościowe wyrażone w postaci kapitałowego wymogu wypłacalności. Skuteczny system zarządzania ma zatem kluczowe znaczenie dla odpowiedniego zarządzania zakładem ubezpieczeń.

Dyrektywa Solvency II wskazuje cztery funkcje składające się na system zarządzania – jedną z tych funkcji jest funkcja aktuarialna (pozostałe to: funkcja zarządzania ryzykiem, funkcja zgodności z przepisami, funkcja audytu wewnętrznego). Cztery wspomniane powyżej funkcje należące do systemu zarządzania zostały uznane w dyrektywie Solvency II za funkcje kluczowe, a przez to również za funkcje ważne i podstawowe (ma to m.in. wpływ na dodatkowe wymogi związane z outsourcingiem tych funkcji, czy też na wymogi, jakie muszą spełniać osoby pełniące te funkcje). Przypomnijmy, że w dyrektywie Solvency II przez funkcję rozumie się wewnętrzną możliwość podjęcia praktycznych zadań z zakresu zarządzania przez zakład ubezpieczeń (słowo „wewnętrzna” w tym przypadku nie wyklucza możliwości outsourcingu poszczególnych funkcji).

KTO MOŻE PEŁNIĆ FUNKCJĘ AKTUARIALNĄ?

Zgodnie z dyrektywą *Funkcja aktuarialna jest pełniona przez osoby posiadające wiedzę*

Dr Witold Florczak,

aktuariusz, ekspert w obszarze Solvency II, zarządzania ryzykiem oraz praktyki aktuarialnej, AKSJOM Doradztwo Aktuarialne.

w dziedzinie matematyki ubezpieczeniowej i finansowej, współmierną do charakteru, skali i złożoności ryzyk właściwych dla działalności zakładu ubezpieczeń lub zakładu reasekuracji, i mogące wykazać odpowiednie doświadczenie w odniesieniu do obowiązujących norm zawodowych i innych.

Zatem **wymagane jest posiadanie odpowiedniej wiedzy i doświadczenia przez osoby pełniące funkcję aktuarialną.** Artykuł 42 dyrektywy Solvency II oprócz wymogu wiedzy i doświadczenia (wymogu kompetencji) definiuje także wymóg reputacji dla osób pełniących (między innymi) funkcję aktuarialną – mają to być osoby uczciwe, cieszące się nieposzlakowaną opinią. Formalnie nie ma wskazanego obowiązku posiadania licencji aktuarialnej i/lub członkostwa w stowarzyszeniu aktuariuszy. Regulacje nie wskazują też szczególnego wymogu co do wykształcenia lub odbycia konkretnego szkolenia jako warunku, który automatycznie pozwoli na spełnienie wymogu kompetencji dla funkcji aktuarialnej.

Zadaniem zakładów ubezpieczeń będzie posiadanie odpowiedniej dokumentacji, wskazującej, że wszystkie osoby pełniące funkcję aktuarialną spełniają zarówno wymogi kompetencji, jak i wymogi reputacji, tak aby przed organem nadzoru wykazać, że wymogi dyrektywy Solvency II są w tym zakresie spełnione.

Obowiązkiem zakładu ubezpieczeń wobec organu nadzoru będzie także przekazywanie informacji o zmianie osób pełniących funkcję aktuarialną, w szczególności z powodu zaprzestania speł-

niania przez nie wymogów kompetencji i reputacji. Zauważmy też, że wymogi w zakresie kompetencji co do osób pełniących funkcję aktuarialną podlegają zasadzie proporcjonalności (wiedza tych osób w dziedzinie matematyki ubezpieczeniowej i finansowej ma być współmierna do charakteru, skali i złożoności ryzyk właściwych dla działalności danego zakładu ubezpieczeń). Oznacza to, że możemy mieć do czynienia z sytuacją, kiedy osoba/osoby spełniające wymogi pełnienia funkcji aktuarialnej dla jednego zakładu ubezpieczeń nie będą spełniać tego wymogu dla innego zakładu ubezpieczeń.

Regulacje Solvency II nie wskazują, czy funkcja ta powinna być pełniona przez jedną osobę, czy przez kilka osób. Co więcej, dla mniejszych zakładów ubezpieczeń dyrektywa Solvency II dopuszcza możliwość wykonywania przez tę samą osobę (lub jednostkę organizacyjną) więcej niż jednej funkcji (z wyjątkiem funkcji audytu wewnętrznego).

ZADANIA FUNKCJI AKTUARIALNEJ

Artykuł 48 dyrektywy określa dziewięć różnych zadań funkcji aktuarialnej, które zgrupować można w cztery następujące obszary:

1. rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe;
2. zasady/polityki stosowane w zakładzie ubezpieczeń;
3. zarządzanie ryzykiem;
4. raportowanie.

Najwięcej zadań funkcji aktuarialnej jest związanych z obszarem rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Zadania związane z tym obszarem to:

- ➔ koordynacja ustalania wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych;
- ➔ zapewnienie adekwatności metodologii i stosowanych modeli, jak również założeń przyjętych do ustalania rezerw techniczno-ubezpieczeniowych;
- ➔ ocena, czy dane wykorzystane do obliczenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych są wystarczające i czy są odpowiedniej jakości;

- ➔ porównanie najlepszych oszacowań z danymi wynikającymi ze zgromadzonych doświadczeń;
- ➔ informowanie zarządu o wiarygodności i adekwatności ustalania wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych;
- ➔ nadzorowanie obliczeń rezerw techniczno-ubezpieczeniowych w przypadku braku wystarczających danych odpowiedniej jakości.

Każde z powyższych zadań wydaje się być jasno określone już poprzez samą definicję danego zadania. Jedynym zadaniem, które wymaga rozwinięcia jest koordynacja ustalania wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Przyjrzyjmy się, co powinno zostać wykonane przez funkcję aktuarialną w ramach tego zadania – zgodnie z projektem aktu delegowanego poziomem 2 funkcja aktuarialna powinna m.in.:

- ocenić wystarczalność rezerw techniczno-ubezpieczeniowych oraz zapewnić, że ich obliczenia są zgodne z wymogami dyrektywy;
- oszacować niepewność związaną z szacunkami dokonanymi w trakcie obliczeń rezerw techniczno-ubezpieczeniowych;
- zapewnić, że wszelkie ograniczenia danych wykorzystywanych do obliczenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych są ujęte we właściwy sposób;
- zapewnić, że odpowiednie aproksymacje zostały zastosowane do obliczania najlepszego oszacowania w przypadku braku danych odpowiedniej jakości;
- porównać obliczenia rezerw techniczno-ubezpieczeniowych (rok do roku) i uzasadnić wszystkie istotne różnice w tych obliczeniach;
- zapewnić, że została dokonana właściwa wycena opcji i gwarancji zawartych w umowach ubezpieczenia.

Widzimy zatem, że koordynacja procesu ustalania rezerw techniczno-ubezpieczeniowych nie obejmuje obliczania rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Zadania tego nie znajdziemy wśród zadań funkcji aktuarialnej w regulacjach Solvency II. Decyzja, co do tego, kto powinien obliczać rezerwy techniczno-ubezpieczeniowe, jest pozostawiona zakładowi ubezpieczeń. Podejmując taką decyzję, zakład ubezpieczeń powinien pamiętać o odpowiednim podziale obowiązków w celu zapewnienia niezależnej kontroli i weryfikacji poprawności obliczeń rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. W przypadkach, gdy zarówno obliczenia, jak i weryfikacja rezerw techniczno-ubez-

pieczeniowych jest wykonywana przez funkcję aktuarialną, zakład ubezpieczeń powinien posiadać procesy i procedury pozwalające na uniknięcie konfliktu interesów i zapewnienie niezależności. Stopień podziału obowiązków musi być proporcjonalny do charakteru, skali i złożoności ryzyk związanych z obliczaniem rezerw techniczno-ubezpieczeniowych.

Kolejny obszar zadań funkcji aktuarialnej to obszar związany z zasadami/politykami stosowanymi w zakładzie ubezpieczeń. W skład tego obszaru wchodzi następujące dwa zadania:

- ➔ wyrażanie opinii na temat ogólnej polityki przyjmowania ryzyka do ubezpieczenia;
- ➔ wyrażanie opinii na temat adekwatności rozwiązań w zakresie reasekuracji.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że zadania funkcji aktuarialnej przedstawione w regulacjach Solvency II określają minimalny zestaw zadań dla tej funkcji. Zakłady ubezpieczeń mogą rozszerzać zadania tej funkcji o nowe zadania. Rozszerzając zakres zadań funkcji aktuarialnej, należy mieć na uwadze potencjalny konflikt interesów, jaki może powstać. Np. zadania związane z wyceną produktów mogą być w konflikcie z zadaniem o wyrażania opinii na temat zasad underwritingu; odpowiedzialność/współodpowiedzialność funkcji aktuarialnej za umowy reasekuracyjne może być w konflikcie z zadaniem wyrażania opinii na temat adekwatności rozwiązań w zakresie reasekuracji. W przypadku rozszerzenia zadań funkcji aktuarialnej zakład ubezpieczeń jest zobowiązany do podjęcia odpowiednich środków służących do zarządzania potencjalnym konfliktem interesów.

Trzeci obszar zadań to zadanie związane z obszarem zarządzania ryzykiem. Zadanie to jest zdefiniowane dość ogólnie, jako wnoszenie wkładu w efektywne wdrażanie systemu zarządzania ryzykiem. Zadanie to dotyczy:

- ➔ ORSA – wnoszenie wkładu do własnej oceny ryzyka i wypłacalności (ORSA). Funkcja aktuarialna powinna ściśle współpracować z funkcją zarządzania ryzykiem nad niektórymi elementami ORSA, szczególnie tymi, które dotyczą rezerw techniczno-ubezpieczeniowych (ich zgodności z wymogami regulacji Solvency II);
- ➔ w przypadku gdy zakład posiada model wewnętrzny – wnoszenie wkładu modelowania ryzyka leżącego u podstaw obliczeń wymagań kapitałowych.

Obszar zadań związanych z raportowaniem

jest częściowo już pokryty przez pozostałe obszary, np. informowanie zarządu o wiarygodności i adekwatności ustalania wartości rezerw techniczno-ubezpieczeniowych. Jednak główne zadanie funkcji aktuarialnej w tym obszarze to przygotowanie i przesłanie, co najmniej raz do roku, pisemnego raportu do zarządu. Raport ten powinien zawierać podsumowanie wszystkich zadań wykonanych przez funkcję aktuarialną od daty sporządzenia poprzedniego raportu. Podsumowanie to powinno zawierać wyniki wykonanych zadań, zidentyfikowane niedoskonałości oraz zalecenie, w jaki sposób te niedoskonałości powinny zostać usunięte. Oczywiście nie jest konieczne, aby to był jeden duży raport zawierający informację o wszystkich wykonanych zadaniach. Funkcja aktuarialna może poszczególne tematy pokrywać w różnych raportach przesyłanych do zarządu, konieczne jest jednak, aby dla poszczególnych tematów został zachowany przynajmniej roczny okres raportowania.

OUTSOURCING FUNKCJI AKTUARIALNEJ

Funkcja aktuarialna może być wykonywana przez własnych pracowników zakładu ubezpieczeń lub w oparciu o doradztwo ze strony ekspertów zewnętrznych (co-sourcing), zakład ubezpieczeń może też w pełni zlecić wykonywanie zadań funkcji aktuarialnej ekspertom zewnętrznym (outsourcing).

W przypadku outsourcingu dyrektywa Solvency II narzuca szereg wymagań zarówno na zakład ubezpieczeń, jak i na dostawcę usług (takie same wymagania mamy dla co-sourcingu).

W przypadku outsourcingu funkcji aktuarialnej (czy też bardziej ogólnie w przypadku outsourcingu funkcji uznanych za ważne i podstawowe) zakład ubezpieczeń jest zobowiązany do przeprowadzenia outsourcingu w taki sposób, aby nie doszło do:

- ➔ istotnego pogorszenia jakości systemu zarządzania danego zakładu;
- ➔ nadmiernego zwiększenia ryzyka operacyjnego;
- ➔ pogorszenia możliwości monitorowania przez organ nadzoru przestrzegania przez zakład jego obowiązków;
- ➔ pogorszenia w zakresie świadczenia ciągłych i zadowalających usług ubezpieczającym.

Ponadto, zakład ubezpieczeń jest zobowiązany do poinformowania organu nadzoru z odpowiednim wyprzedzeniem

- ▶ o outsourcingu funkcji aktuarialnej (dotyczy to nie tylko funkcji aktuarialnej, ale wszystkich funkcji uznanych za funkcje ważne i podstawowe) oraz o wszelkich późniejszych istotnych zmianach w odniesieniu do outsourcingu funkcji aktuarialnej. Zakład ubezpieczeń zobowiązany będzie również do zapewnienia właściwego nadzoru nad outsourcowaną funkcją.

Z kolei dostawca usług (niezależnie od tego, czy jest podmiotem regulowanym, czy też nie) jest zobowiązany:

- ➔ współpracować z organami sprawującymi nadzór nad zakładem ubezpieczeń;
- ➔ umożliwić zakładowi ubezpieczeń, jego biegłym rewidentom i organom nadzoru dostęp do danych;
- ➔ umożliwić organom nadzoru rzeczywisty dostęp do lokali dostawcy usług.

Należy oczekiwać, że dla mniejszych zakładów ubezpieczeń rozwiązanie polegające na outsourcingu lub co-sourcingu funkcji aktuarialnej będzie się dobrze sprawdzało, zarówno ze względu na wspomniane wcześniej wymagania dotyczące zapobiegania konfliktowi interesów, jak i ze względu na koszty rozwiązań wewnętrznych.

PODSUMOWANIE

Podsumowując, zwróćmy jeszcze uwagę na wymóg posiadania przez zakład ubezpieczeń dokumentacji dotyczącej wdrożenia i funkcjonowania/organizacji funkcji aktuarialnej. Dokumentacja ta powinna zawierać m.in. opis wykonywanych zadań, umiejscowienie w strukturze zakładu ubezpieczeń, informację o potencjalnym konflikcie interesów i środkach służących do jego zapobiegania. **Zakłady ubezpieczeń powinny zapewnić również, że funkcja aktuarialna będzie wykonywała swoje zadania w sposób obiektywny, właściwy i niezależny.**

Funkcja aktuarialna uznana została w dyrektywie Solvency II za funkcję ważną i podstawową – jako jedna z czterech funkcji kluczowych została wymieniona explicite w dyrektywie. Przypisano do niej cały szereg zadań w różnych obszarach – zadania te prawdopodobnie zostaną jeszcze rozszerzone przez poszczególne zakłady ubezpieczeń. W celu ograniczenia obciążenia, dla małych i średnich zakładów ubezpieczeń, związanego z wymogami dotyczącymi funkcji aktuarialnej, dyrektywa Solvency II zezwala zarówno na stosowanie zasady proporcjonalności, jak i na outsourcing funkcji aktuarialnej. □